

что их произведения созданы по законам градации, то есть чувство лирического героя представлено возрастающим, усиливающимся.

Далее следует работа над грамматической информацией, содержащейся в стихотворении студента. К примеру, в стихотворении студентки из Китая можно обратить внимание на грамматическую характеристику глаголов, использованных в нем. В произведении нигерийца интересно будет поговорить о роли союзов «что», «чтобы», Возможны, конечно, и иные варианты грамматического анализа.

Итак, развитие словесно-образных способностей студентов-иностранцев является необходимой формой работы для изучения ими русского языка.

Рагаўцова В.В. (г. Брэст, БрДТУ)

ЗАПАЗЫЧАНАЯ ЛЕКСІКА СФЕРЫ КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВА НА СТАРОНКАХ СУЧАСНАГА ПЕРЫЯДЫЧНАГА ДРУКУ

Лексічныя працэсы ў беларускай мове канца XX – пачатку XXI стст. пад уплывам шэрага моўных фактараў маюць некаторыя спецыфічныя рысы. Гэты час характарызуецца значнымі зменамі ў грамадскім жыцці, якія паўплывалі на развіццё і функцыянаванне мовы, таму гэты перыяд можна вызначыць як своеасаблівы этап у развіцці беларускай мовы.

Беларуская мова пачынаючы з 90-ых гадоў XX ст. папоўнілася значнай колькасцю новых слоў. Слоўкавы склад любой мовы ўключае не толькі спрадвечныя, але і запазычаныя словы. Запазычванне – гэта натуральны працэс у гісторыі кожнай мовы, які адлюстроўвае культурныя, эканамічныя, палітычныя сувязі народаў. Вельмі выгаднае геапалітычнае становішча краіны спрыяе пашырэнню міжмоўных кантактаў і выклікае папаўненне лексічнай сістэмы беларускай мовы запазычаннямі з англійскай, французскай, нямецкай і іншых моў.

Па сваёй тэматыцы новыя запазычанні ахопліваюць практычна ўсе сферы сучаснага жыцця і яны з найбольшай паўнатай адлюстроўваюць змены, што адбываюцца ў жыцці грамадства, у тым ліку і сферу культуры і мастацтва.

Палітычныя і сацыяльна-эканамічныя абставіны вызначаюць прыярытэт той ці іншай мовы сярод крыніц запазычвання. Можна з упэўненасцю сказаць, што ў канцы XX ст. **англійская мова** стала мовай глабальнай камунікацыі. Як заўважае А.Ю. Раманаў, “*дынаміка распаўсюджвання англійскай мовы такая, што колькасць людзей, якія выкарыстоўваюць англійскую мову ў якасці другой, хутка перавысіць колькасць тых, для каго яна з’яўляецца роднай*” [1, с. 35]. Міжнародны статус англійскай мовы забяспечваецца таксама і дасягненнямі ў сферы інфармацыйных тэхналогій, якія дазваляюць хутка і дастаткова лёгка перадаваць тэксты на англійскай мове ў пісьмовай і вуснай формах. Англійская мова на сучасным этапе аказвае значны ўплыў на развіццё слоўнікавага складу мноства моў, у тым ліку і беларускай.

Акрамя знешніх умоў, якія садзейнічаюць запазычванню, выдзяляюцца і ўнутрымоўныя фактары, што ўплываюць на гэты працэс [1, с. 10]:

1. Адсутнасць у роднай мове эквівалентнага слова (*айкідо, мюслі, сайт, сканер*).

2. Тэндэнцыя да выкарыстання запазычанага лексемы замест апісальнага звароту (*ноўтбук* замест партатыўны камп'ютар).

3. Імкненне да павышэння і захавання камунікатыўнай выразнасці лексічнай адзінкі і патрэба ў дэталізацыі адпаведнага значэння (*стрынгер* – карэспандэнт, які працуе ў небяспечных умовах).

Па характару запазычанага матэрыялу сучасныя іншамоўныя словы ўяўляюць прыклад прамога запазычання (*буцік, шэйпінг*), якія пранікаюць у беларускую мову праз пасрэдніцтва рускай мовы, што гістарычна абумоўлена ўзаемадзеяннем дзвюх блізкароднасных моў у межах адной дзяржавы і статусам рускай мовы ў нашым грамадстве.

Неабходнай умовай для трывалага замацавання англіцызмаў на новай глебе з'яўляецца іх фанетычная, графічная, граматычная і лексічная адаптацыя. Ад яе ступені залежыць лёс запазычванняў і іх функцыянальная актыўнасць.

Значную па колькасці групу запазычаных слоў у сучасным перыядычным друку складае лексіка **сферы культуры і мастацтва**. Змены паўплывалі і на культурнае жыццё. Многія новыя лексемы абазначаюць паняцці, якія толькі нядаўна з'явіліся ў нашай рэчаіснасці.

Сёння часта назіраецца неадэкватнасць пры фанетыка-арфаграфічнай перадачы некаторых запазычанняў на беларускай мове.

Для першага этапа пранікнення іншамоўных слоў у беларускую мову характэрна арфаграфічная і граматычная варыянтнасць, якая з часам, калі словы замацоўваюцца ў мове, закончыцца і адбудзецца размежаванне лексічных варыянтаў і стабілізацыя нормаў.

Запазычваюцца назвы разнастайных **кірункаў, відаў мастацтва**. АНДЭГРАУНД, АНДЭГРАЎНД (англ. *under-ground* падземны; падпольны, тайны) – кірунак мастацтва, які не прымаецца афіцыйнай ідэалогіяй і развіваецца ў падпольных умовах. *Што музыка гэтага накірунку натуральна развіваецца... у напauпадпольных альбо падпольных умовах (гэтак званы андэграунд)* (ЛіМ. 1998. № 6. С. 2). *Ігар... піша кнігу – нататкі пра беларускі андэграўнд* (ЛіМ. 1999. № 41. С. 10). Існаванне варыянтаў андэграунд і андэграўнд звязана з правапісам у – ў. Літара у (складовае) пішацца ў словах іншамоўнага паходжання, калі ўтварае склад [2, с. 186].

АСАМБЛЯЖ (фр. *assemblage* зборка, збор; ад фр. *assembler* збіраць) – рэльефны або скульптурны мастацкі аб'ект, які складаецца з рэальных прадметаў і іх фрагментаў. *Гільдыя аб'ядноўвае не толькі станкавістаў-жывапісцаў, але і... мастакоў сучасных накірункаў мастацтва (перформанс, аб'ект, асамбляж...)* (ЛіМ. 1999. № 50 – 51. С. 11).

ІНСІТНЫ (англ. *insight* праніклінасць, здольнасць пранікнення ў сутнасць; разуменне, інтуіцыя). ІНСІТНАЕ (НАІЎНАЕ, ПРЫМІТЫЎНАЕ) МАСТАЦТВА – 1) умоўны тэрмін, якім абазначаюць стыль творчасці самадзейных, без прафесійнай адукацыі, мастакоў; 2) мастацкі кірунак, які абапіраецца на архаічныя, “прымітыўныя” формы творчасці; прафесійнае перайманне, імітаванне непрафесійнага (самадзейнага) мастацтва. *У інсітным мастацтве ёсць элементы народнай культуры...* (ЛіМ. 1997. № 40. С. 4).

ІНСТАЛЯЦЫЯ (анг. *installation* устаноўка, уладкаванне, наладжванне) – твор мастацтва ў выглядзе прасторавай кампазіцыі, канструкцыі з розных прадметаў. *А. Марчанкін стварыў некалькі кампазіцый і інсталяцый алегарычнага і сатырычнага гучання* (ЛіМ. 1998. № 39. С. 11).

КІЧ, КІТЧ (ням. *Kitsch* халтура, безгустоўнасць) – творы масавага мастацтва, якія звычайна адрозніваюцца яркай формай і прымітыўным зместам і разлічаны на непатрабавальны густ і знешні эфект. *Кіч, напрыклад, або праявы скорамінуючай моды сенсанцыйнасць дзеля сенсансыйнасці* (ЛіМ. 1996. № 23. С. 4). *На стыку кітча дэманстратыўнай тэатралізацыі ўласнага “я” і культурнай цытаты працуе Андрэй Смаляк* (ЛіМ. 1997. № 35. С. 11).

НОН-ФІКШН (англ. *non* без і *fiction* выдумка, вымысел) – біяграфічны публіцыстычны твор, дакументальная літаратура. *“Нон-фікшн” проза, якая набірае моц, і ёсць аўтаміфалагізацыя* (ЛіМ. 1998. № 27. С. 11).

ПАСЦІШ (фр. *pastiche* перайманне, пародыя; ад італ. *pasticcio* паштэт, перайманне) – твор мастацтва або літаратуры, у якім парадыйна сутыкаецца некалькі стыляў. *Часта іронія пачынае ўжо біць прама цераз край праз наўмыснае парадыйнае сутыкненне ў творы некалькіх стыляў – прыцып, што атрымаў назву “насііш”* (ЛіМ. 1998. № 39. С. 7).

ПЕРФОРМАНС, ПЕРФОМЕНС, ПЕРФАМАНС, ПЭРФАОМАНС (анг. *performance* выкананне, выступленне, паказ, спектакль, гульня) – тэатралізаванае выступленне з элементамі гульні і гратэску. *Тым не менш першы міжнародны фестываль перформансаў “Навінкі-99” – адбыўся* (ЛіМ. 1999. № 41. С. 10). *Яны любяць ладзіць перфоменсы – відочна-тэатралізаваныя выступленні, дзе міміка і жэст гарманічна пераплятаюцца з гукаслоўямі* (ЛіМ. 1998. № 21. С. 7). *Увесь верш напісаны ў стылі гратэску, паэтычнага перфаманса* (ЛіМ. 1997. № 3. С. 2). На існаванне варыянтаў уплывае транскрыпцыя або транслітарацыя англ. *performance*. Найбольш ужывальныя лексемны ў сучаснай перыёдыцы: *перформанс і перфоменс*.

ПОСТАР (англ. *poster* аб’ява, афіша, плакат) – каляровы плакат, які рэкламуе выступленні якой-небудзь музычнай групы і звычайна змяшчае вялікі калектыўны фотаздымак усяго складу артыстаў гэтай групы. *Можна стацца так, што праз гады калекцыянеры ды музеі пачнуць мэтанакіравана шукаць вашы значкі, постары, плакаты...* (ЛіМ. 1997. № 43. С. 12). *На VI Маскоўскім фестывалі рэкламы... у намінацыі постар-плакат перамог У. Цэслер* (ЛіМ. 1997. № 7. С. 11).

РЫМЭЙК, РЫМЕЙК, РЭМЭЙК (англ. *remake* нешта пераробленае, перапрацаванае). 1. Перароблены, перапрацаваны фільм, сцэнарый. *Фільм Уладзіміра Матыля “Нясуць мяне коні” – гэта сучасны рымэйк карціны Іосіфа Хейфіца “Дрэжны добры чалавек”* (ЛіМ. 1996. № 52. С. 10). *Кожная прафесійная студыя ведае выйсце з такога становішча і заказвае сцэнарыі – рымэйкі – пераробкі даўно вядомых сюжэтаў* (ЛіМ. 1997. № 1. С. 16). 2. У эстэтыцы постмадэрнізму – разнавіднасць мастацкага пераўтварэння. *Згодна постмадэрнісцкай эстэтыцы серыйнасці У. Эка, гэта – рымейк (“пера-рабленне”) – разнавіднасць мастацкага пераўтварэння, даволі папулярная ў сучасных праймаў* (ЛіМ. 1998. № 32. С. 6). Існаванне варыянтаў звязана з перадачай англ. *remake*. У беларускай мове часцей выкарыстоўваецца варыянт *рымэйк*.

СЭЙШН (англ. *session* пасяджэнне) – музычная вечарынка, неафіцыйны канцэрт рок-, поп- або джазавай музыкі, часцей для вузкага кола аб'яднаных агульнымі інтарэсамі людзей. ... *“Доні і Момчыл” і група “Спрынт”... распачалі сумесны сэйшн – гульні ў імправізацыю* (ЛіМ. 1997. № 33. С. 11).

ФЭНТЭЗІ (англ. *fantasy* фантазія) – жанр літаратуры і мастацтва, блізкі да навуковай фантастыкі, які ў больш свабоднай, “казачнай” манеры выкарыстоўвае матывы перамяшчэння ў прасторы і часе, тэмы іншапланетных светаў, штучных арганізмаў, міфалогію старажытных цывілізацый. *Ну проста навуковая фантастыка ці “фэнтэзі” без усялякай меры* (ЛіМ. 1996. № 33. С. 3).

ХЭПЕНІНГ (ХЕПЕНІНГ, ХЭПІНІНГ) (англ. *happening* выпадак, падзея) – імправізаванае тэатральнае мерапрыемства. *Многія чулі пра вынаходніцтва ў 1952 годзе Джонам Кейджам хэпенінга – прадстаўлення, якое не выкарыстоўвае тэкст ці раней падрыхтаваную праграму. У ім ствараецца дзеянне з дапамогай хаатычнага з'яднання розных відаў мастацтваў* (ЛіМ. 1996. № 52. С. 10). *Метафара “раскруціць мастака” была літаральна перакладзена на мову мастацкай акцыі, хэпенінга* (ЛіМ. 1998. № 17. С. 2). На існаванне варыянтаў ўплывае транскрыпцыя або транслітарацыя англ. *happening*. У сучасным друку часцей выкарыстоўваецца варыянт *хэпенінг*.

Назвы некаторых кірункаў мастацтва – складаныя словы, другой часткай якіх з'яўляецца корань art (англ. *art* мастацтва). Такія лексемны звычайна пішуцца праз злучок.

БОДЗІ-АРТ (ад англ. *body* цела) – від мастацкай творчасці, дзе галоўным аб'ектам з'яўляецца цела самога мастака (або статуэта), а змест раскрываецца з дапамогай позы, жэстаў, знакаў на целе. *Занадта сур'ёзныя тэксты для шоу з элементамі бодзі-арт* (ЛіМ. 1999. № 40. С. 3).

ОП-АРТ (англ. *op art*, скарачэнне ад *optical* аптычнае мастацтва) – напрамак абстрактнага мастацтва ў еўрапейскім і амерыканскім жывапісе і графіцы 1940 – 1990-х гг., заснаваны на выкарыстанні рытмічных камбінацый аднародных геаметрычных фігур, ліній і колеру, якія ствараюць ілюзію руху. *Вобраз... Віктара Вазарэлі, заснавальніка оп-арта, павінен быў абпальваць вочы эфектам чаргавання чорных і белых колераў...* (ЛіМ. 1999. № 44. С. 11).

ПОП-АРТ (англ. *pop art*, скарачэнне ад *popular art* агульнадаступнае мастацтва) – мадэрнісцкі мастацкі кірунак, заснаваны ў другой палове 1950-х гг. у ЗША і Вялікабрытаніі, які культывуе быццам бы выпадковае, часта парадаксальнае спалучэнне побытавых прадметаў, механічных копій (фатаграфія, муляж, рэпрадукцыя), урыўкаў масавых друкаваных выданняў (рэклама, прамысловая графіка, коміксы і г.д.). *Тым больш свабода апошняга дзесяцігоддзя спраўдзіла нечаканы прарыў... поп-арта і іншых відаў творчасці* (ЛіМ. 1999. № 42. С. 11).

Запазычваюцца і іншыя лексемны, якія абазначаюць паняцці, што прама або апасродкавана належаць да лексікі **сферы культуры і мастацтва**.

БІЕНАЛЕ (італ. *biennale* двухгадовы) – мерапрыемствы, якія праводзяцца рэгулярна раз на два гады. *На Браціслаўскае біенале кніжнай ілюстрацыі збіраюцца мастакі з усяго свету* (ЛіМ. 1997. № 15. С. 2).

КРЭАТЫЎНЫ (англ. *creative*) – творчы, стваральны. *Гэта крэатыўны фестываль, значыць, пераможца... той, хто прапануе адметную ідэю* (ЛіМ. 1997. № 7. С. 10).

СЕРВІЛЬНЫ (англ. *servile*) – рабскі, рабалепны, ліслівы, угодлівы. *Пагром культуры балашавікамі і далейшы ўціск уладаў сфармавалі, назавём яе ўмоўна, сервільную літаратуру* (ЛіМ. 1998. № 1. С. 7).

Запазычваецца беларускай мовай і лексіка, якая адносіцца да сферы **музыкі**.

БРЭЙК-ДАНС (англ. *break-dancing*) – сучасны маладзёжны танец з элементамі пантамімы і акрабатыкі. *Фестываль складаўся з некалькіх дастаткова ўмоўных частак: спаборніцтва каманд у брэйк-дансе, конкурс графіці і “музычнага рынга” для рэпераў* (Чырвоная змена. 2003. 30 мая).

БЭК-ВАКАЛ (англ. *back vocal*) – група спевакоў, якія ствараюць вакальны фон салісту. *З “мінусаў” тое, што рэміксы выйшлі лепшымі за арыгінальныя песні ды яшчэ відавочны недахоп кагосьці на бэк-вакале* (Чырвоная змена. 2006. 6 студзеня).

ДРАЙВ (англ. *drive* рух, язда; вялікая энергія, напорыстасць) – 1. Энергічная манера выканання ў джазе, пры якой дасягаецца эфект нарастальнага паскарэння тэмпу, актыўнай накіраванасці руху. *Так, не можа быць джаза без драйва, без сінкопы, без імправізацыі* (Настаўніцкая газета. 2006. 13 мая). 2. *Стан эйфарыі Дзесяць гадзін драйву – і шчырасці, танцы да ўпаду...* (ЛіМ. 1997. № 5. С. 11).

КАРАОКЕ (яп. “парожняя бочка”) – электронная музычная забаўляльная сістэма, якая складаецца з манітора, дзе дэманструюцца музычныя відэакліпы з фанаграмамі і цітрамі песень – бягучым радком, што дазваляе жадаючым пець на любой мове. *Паўднёвакарэйская карпарацыя выпускае тэлепрыстаўкі і музычныя цэнтры з функцыяй “Караоке”, да якіх прыкладваецца кампакт-дыск з 2000 папулярных песень* (Звязда. 2002. 23 лістапада).

РЫНГТОН (англ. *ringtone*) – мелодыя, якая гучыць на мабільным тэлефоне падчас гутка. *Каторы год Сярога ўтрымлівае лідарства ў пазіцыі “Лепшы рынгтон”, да таго ж апошнім часам ён начытвае свае рэп-прыпеўкі для розных мабільных сэрвісаў* (Звязда. 2006. 21 верасня).

РЭГТАЙМ (англ. *ragtime* ад *rag* рваны + *time* рытм) – танцавальная музыка амерыканскіх неграў, якая склалася ў пачатку ХХ ст. *Тут і экзатычныя рэгтаймы, і апрацоўкі жартоўных найгрышаў...* (ЛіМ. 1998. № 1. С. 2)

САЎНД-ТРЭК, САЎНДТРЭК, САУНД-ТРЭК (англ. *soundtrack*) – музыка да фільма. *Што датычыцца музыкі так званага саўнд-трэка да карціны, дык пакуль дакладна вядома толькі тое, што свой унёсак будуць рабіць гурты “Крыві” і “Палац”* (Звязда. 2002. 18 кастрычніка).

ТРЭК (англ. *track* дарожка) – адна або некалькі песень, запісаныя на кампакт-дыску. *Прычым на дыску толькі пяць трэкаў* (Звязда. 2003. 7 чэрвеня).

ХІТ (англ. *hit* пападанне; поспех) – кніга, спектакль, канцэрт, якія маюць поспех; папулярная песня. *Каб не шырокая вядомасць аўтара і не папярэдняя “раскрутка” ў часопісе “Крыніца” такіх арлоўскіх “хітоў”, як “Сібірская апавесць” і “Краявід з менталавым пахам”, . . . лёс “Рэквіема” быў бы журботны* (ЛіМ. 1998. № 33. С. 7).

ХІТ-ПАРАД (англ. *hit parade*) – спіс самых папулярных музычных твораў і выканаўцаў, дыскаў, грампласцінак і г. д., які рэгулярна публікуецца сродкамі масавай інфармацыі. *Чакаецца, што ў хіт-парадзе БТ ён [кліп] з’явіцца не раней верасня* (ЛіМ. 1998. № 30. С. 2).

ШОУ-БИЗНЕС (англ. *show* паказ, спектакль, выступленне і *business* – справа, занятак, камерцыйная дзейнасць) – камерцыйная дзейнасць выканаўцаў і арганізатараў у сферы масавай музычнай культуры. *У працэсе нараджэння і далейшага існавання эстраднай “зоркі” вызначальную ролю адыгрываюць... законы шоу-бізнесу* (ЛіМ. 1998. № 17. С. 4). *У адрозненне ад расійскага тэле-бачання, дзе ўсё падаўляе стандартызацыя і ў шоу-бізнесе ўсё больш бізнесу і ўсё менш шоу, у нас яшчэ ёсць магчымасць змяніць сітуацыю...* (ЛіМ. 1999. № 46. С. 16).

Асобную групу складаюць назвы асоб, некаторыя з якіх абазначаюць паняцці, вядомыя беларускай мове і раней.

КУЦЬЮР’Е (фр. *couturier* кравец, мадэльер) – мадэльер высокага ўзроўню, стваральнік моды ў адзенні. *На фестываль свае новыя калекцыі адзення прывязуць вядомыя куцюр’е* (ЛіМ. 1998. № 29. С. 3).

ПЕРФОРМЕР (англ. *performer* выканаўца). Спецыяліст па арганізацыі перформансаў. *І тады сполахі святла, гукавыя эфекты нашых перформераў падманваюць...* (ЛіМ. 1999. № 41. С. 11).

ПРАДЗЬЮСАР (англ. *producer* ад лац. *producere* вырабляць) – асоба, якая арганізоўвае пастаноўку кінафільма, спектакля і г.д. (выконвае функцыі дырэктара-распарадчыка) і ажыццяўляе фінансавы кантроль. *Пэралік прафесій вельмі шырокі – ад рэжысёраў да рэдактараў, ад гукааператараў да прадзюсараў* (ЛіМ. 1998. № 2. С. 3).

Лексіка сферы культуры і мастацтва складае значную частку сучаснай іншамоўнай лексікі і актыўна выкарыстоўваецца ў сучасным перыядычным друку. Частка такіх слоў раней была вядомая беларускай мове як экзатычная лексіка.

Літаратура

1. Романов, А.Ю. Англицизмы и американизмы в русском языке и отношение к ним. – Санкт-Петербург, 2000.
2. Куліковіч, У.І. Сучасная беларуская арфаграфія. Правілы. Трэніровачныя заданні. Кантрольныя работы. Заліковыя тэсты. Даведкі: вуч. дап. / У.І. Куліковіч. – Мінск: Новое знанне, 2011. – 507 с.
3. Уласевіч, В.І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В.І. Уласевіч, Н.М. Даўгулевіч. – Мінск: ТетраСистемс, 2009. – 448 с.

Рахуба Т.Н. (г. Брест, БрГТУ)

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Изучение проблем функционирования РКИ в новой социокультурной и образовательной ситуации требует нового взгляда на систему подготовки иностранных студентов в РБ. Курс РКИ — это особая учебная дисциплина для студентов-иностранцев. Русский язык является и целью изучения, и средством коммуникации в инокультурной среде. Процесс усвоения иностранными студентами новой культуры является важным и актуальным для всего пребывания в чужой стране. Для получения профессиональных знаний студенты-иностранцы должны выучить русский язык. Социокультурный аспект в процес-